

KOMPOZITSIYA XUSUSIYATLARI VA KOMPOZITSIYA VOSITALARI

Ergasheva Marziya Ramazonovna

*Buxoro Muhandislik Texnologiya Instituti**Tikuvchilik sanoatida innovatsion texnologiyalar kafedrası katta o'qituvchisi*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada kompozitsiya xususiyatlari va kompozitsiya vositalari haqida juda yaxshi ma'lumotlar yozilgan Kompozitsion markaz, kiyimdagi rang va faktura, dekor haqida tushunchaga ega bo'lib, yangi uslublar bilan uyg'unlikda juda ajoyib kiyimlarni yaratishda ko'mak beradi, deb o'ylayman.*

Kalit so'zlar: *Kompozitsiya, simmetriya, assimmetriya, kontrast, lif.*

Kompozitsiya (lotincha “composition”) - muayyan g'oyaga muvofiq turli qismlarni bir butunga birlashtirish, biriktirishni anglatadi. Tasviriy san'atda kompozitsion rasm tekisligi va tasvirining to'g'ri munosabatlaridir.

Gap odam gavdasi tuzilishi bilan bog'liq narsalar haqida bo'lgani uchun bunda shaklning odam figurasi va fazo bilan o'zaro ta'siri muhim shartdir. Bu o'zaro ta'sir xarakteri eng avvalo simmetriya yoki asimmetriya bilan aniqlanadi.

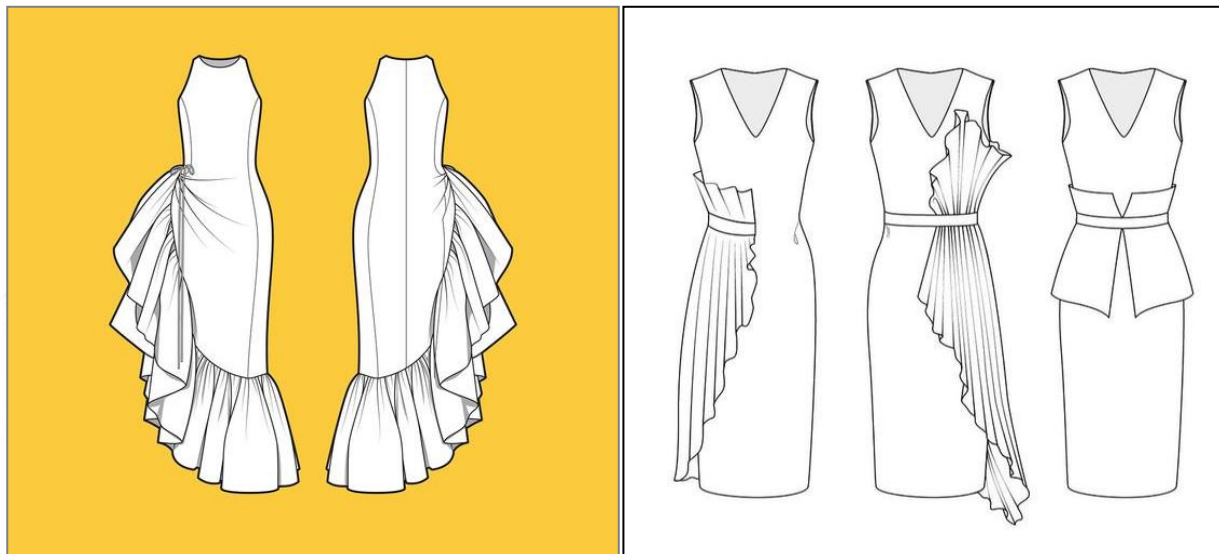
Simmetriya - bu shakl holatini aniqlovchi kompozitsiyaning eng yorqin va ko'zga tashlanuvchi xususiyatlaridan biri, bu shakl tashkil etuvchi vosita, va nihoyat, bu kompozitsiyaning eng faol qonuniyati. Ma'lum bir nuqta, o'q yoki tekislikka nisbatan bir xil joylashgan figuraning bir xil elementlari simmetrik bo'ladi. Figuraning markaz, o'q yoki tekislik atrofida burilishida simmetrik elementlar to'liq mos keladi. Simmetriya libosda odam

figurasi simmetrik shaklining qobig'i sifatida kompozitsiyaning yaxlitligi va badiiy ifodaliligiga erishishning muhim vositalaridan biri.

Simmetriyaning turli xillari mavjud: oynali, markaziy, tekislikli, o'qli va hokazo. Amaliyotda loyihalashtiruvchi ko'p uchratadigan simmetriya xususiyatlaridan biri simmetrik shakllarda nosimmetriyaning namoyon bo'lishidir. Simmetriyadan cheklanish shaklning buzilishi degani emas.

Asimmetrik elementni ratsional kompanovkalashda keyingisi qolgan hajm bilan uzviy bog'lanadi hamda kompozitsion muvozanatga erishiladi, umuman, simmetrik kompozitsiya nozik o'ziga xoslikka va ajiblikka ega bo'la oladi. Asimmetrik shakl ham, agarda uning asosida birgalikda asimmetrik shaklning kompozitsion muvozanatini aniqlovchi ma'lum qonuniyatlar yotsa, yuqori tashkil etilgan bo'la oladi. Asimmetriya kompozitsiyaning o'ziga xos prinsipi sifatida xizmat qila oladi. Asimmetrik kompozitsiya odatda yechim, dinamiklikni qayd etish uchun qo'llanadi. Simmetrik shakl yaxlitligining asosiy sharti - bu uning kompozitsion

barqarorligidir. Simmetriya va asimmetriyaning mohirona qo'llanishi turli-tuman poyabzal, libos modellarini yaratishga imkon beradi.

Mahsulot shakli barcha elementlarining birligi, ya'ni ularning mosligi va bog'liqligi kompozitsiyaning muhim xususiyati va vositasi hamda uning mavjudligi shartlaridan biridir. Birlik libos kompozitsiyasi xususiyati sifatida san'atning barcha turlari va janrlarida namoyon bo'ladi.

Sanoat mahsuloti shaklining badiiy loyihalashdagi yaxlitligi, konstruktiv yechimi va uning kompozitsion aks ettirilishi bilan bog'liqligi mantiqi va uzviyligini aks ettiradi. Yaxlitlik kompozit siyaning boshqa muhim xususiyati - o'zaro bog'liqlik bilan bog'liqdir (natija va sabab kabi). Poyabzal, libos va hokazolarning har qanday kompozitsiyasiga asosiy, kam ahamiyatli va ikkinchi darajali elementlarning o'zaro bog'liqligiga asoslangan ma'lum tizim sifatida qaralishi mumkin. Shakl elementlari o'zaro kontrast, nyuans va o'xshashlik prinsipi bo'yicha muvofiqlashishi mumkin.

Kontrast - shaklda qarama-qarshilik, turli xil bog'lanishning ko'rinishi. Bu qarama-qarshilik aql bo'yicha, rang, hajm darajasi, taranglik darajasi bo'yicha amalga oshirilishi mumkin. Kontrastlikni yasatishda va sport modellari yechimlarida qo'llash yaxshiroq. O'xshashlik - poyabzal, libos kompozitsiyasida turli variatsiyalarda rivojlanuvchi, takrorlanuvchi bir elementning takrorlanishi.

Nyuans kontrastdan o'xshashlikka o'tish holatidir, u elementlar o'rtasida qo'shimcha, jozibali bog'lanishlar yaratadi, bu bilan yechim uyg'unligiga yordam beradi. Shakl elementlarining nyuansli ishlanishi shaklning aniq kontrast yechimida yengil dekor kompozitsiya g'oyasini aniq ajratib ko'rsatadi.

Kompozitsion tashkil etilgan shakl (libosning, poyabzalning, sumkaning yoki umuman libosning) o'z asosiy qismiga yoki kompozitsion markazga ega bo'lib, boshqa tobe qismlar unga bo'ysunadi. Asosiy qism - hamma elementlar o'rtasidagi asosiy, muhim bog'lanishlar to'planish joyi. Shaklning istalgan elementi, uchastkasi kompozitsion markaz bo'la oladi. Kompozitsion markazni turlicha ajratish mumkin: miqdoriy, markaziy joylashuv bilan, sifatli, mazmuniy omil sifatida (masalan, pardozlash). Kompozitsiyaning murakkab ko'rinishlarida o'zaro bog'langan bir necha kompozitsion markazlar bo'lishi mumkin.

Kompozitsion markaz va kompozitsiya boshqa qismlarining muvofiqligiga qator shartlarni bajarish asosida, libos hamma elementlari birligi va bog'lanish vositalari orqali erishiladi: qismlarning o'zaro o'lchamlari uyg'unligi, masshtablilik, plastiklik, ritmiy bog'lanishlar proporsiyalari, rang va faktura yechimlari, dekorning uyg'unlik bilan kiritilishi. Kompozitsiyaning bu vositalari orqali mahsulot ifodaliligiga va uyg'unligiga erishiladi. Ularning qo'llanishi mahsulotga qo'yiluvchi funksional va konstruktiv talablarga, shuningdek, mahsulotning muhim va odam bilan optimal o'zaro bog'lanishi talabiga javob berishi lozim. Bunda har qanday kompozitsion usullar o'z oldiga qo'yilgan maqsadni emas, balki shaklda mahsulotning asosiy mazmuniy xususiyatlarini - uning vazifasi, tuzilishi, konstruksiya xususiyatlari va boshqalarni ifodalash vositasi ekanligini esda tutish kerak.

Mato yuzasida libos, poyabzal va hokazo yuzasini yoyish bilan "Konstruksiyalash" fani shug'ullanadi. Mahsulot asosiy konstruksiyalari ular assortimenti bilan aniqlanadi - palto, ko'ylak, yubka, tufli, etik va hokazo.

Har qanday guruh konstruksiyasi asosi (libos, poyabzal) tarkibiy qismlar eng kam miqdorini ko'zda tutadi. Masalan: palto orqa tomon, yenglar, yoqa, polochkalar; ayollar ko'ylagi - lif, yubka, yenglar; lif o'z navbatida - old va orqadan tuzilgan bo'ladi; tufli - uch qismi, bog'lovchi, orqa qismdan iborat va hokazo.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Ergasheva M.R. - Kostyum kompozitsiyasi va tarixi. Darslik. Buxoro, Durdona. 2021 y.
2. Atayeva, F. (2022). KIYIMLARGA NAMLAB-ISITIB ISHLOV BERISHDA SHAKLNI SAQLASH XUSUSIYATINI YAXSHILASH MAQSADIDA ZAMONAVIY PRESSLARNING ISHCHI ORGANLARI KONSTRUKSIYASINI TAKOMILLASHTIRISH. *Science and innovation*, 1(A5), 221-225.
3. Saidova Kh.Kh., Djalolova D.F., Ergasheva M.R. Promotion of practical trainings for the development of the creative abilities of students in special subjects using foreign methods of foreign education method / *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Европа*, Vol. 8 No. 11, 2020. - PP. 73-79. www.idpublications.org.
4. F. Atayeva (2022). KIYIMLARGA NAMLAB-ISITIB ISHLOV BERISHDA SHAKLNI SAQLASH XUSUSIYATINI YAXSHILASH MAQSADIDA ZAMONAVIY PRESSLARNING ISHCHI ORGANLARI KONSTRUKSIYASINI TAKOMILLASHTIRISH. *Science and innovation*, 1 (A5), 221-225. doi: 10.5281/zenodo.7050207
5. Saidova Kh.Kh., Kuliyeva D.R., Djalolova D.F. "Cluster" Theory and Its Peculiarities in Increasing the Competitiveness of the Economy/ *The American Journal of*

Interdisciplinary Innovations and Research USA, Volume 2, Issue 9, 2020. –PP. 51–54.
www.usajournalshub.com

6. Allaberganovna, A. F. (2022). KIYIMLARGA NAMLAB-ISITIB ISHLOV BERISHDA SHAKLNI SAQLASH XUSUSIYATINI YAXSHILASH MAQSADIDA ZAMONAVIY PRESSLARNING ISHCHI ORGANLARI KONSTRUKSIYASINI TAKOMILLASHTIRISH. *Scientific Impulse*, 1(2), 117-122.

7. Atayeva Farangiz Allaberganovna. (2023). KIYIM ESKIZLARINI CHIZISH (VINTAGE USLUBI). SO'NGI ILMIY TADQIQOTLAR NAZARIYASI RESPUBLIKA ILMIY-USLUBIY JURNALI, 6(4), 228–331. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7829730>

8. Allaberganovna, A. F. (2022). Improvement of the Design of Working Bodies of Modern Presses to Increase Shape-Saving Characteristics During Moisture-Heat Treatment of Clothes. *Miasto Przyszłości*, 28, 17-19.

9. Allaberganovna, Atayeva Farangiz. "Improvement of the Design of Working Bodies of Modern Presses to Increase Shape-Saving Characteristics During Moisture-Heat Treatment of Clothes." *Miasto Przyszłości* 28 (2022): 17-19.

10. Allaberganovna, A. F. . (2022). Improvement of the Design of Working Bodies of Modern Presses to Increase Shape-Saving Characteristics During Moisture-Heat Treatment of Clothes. *Miasto Przyszłości*, 28, 17–19. Retrieved from <http://miastoprzyszlosci.com.pl/index.php/mp/article/view/549>

11. F. Atayeva (2023). TEACHING STUDENTS TO THE STAGES OF CLOTHING SKETCHING. *Science and innovation*, 2 (B1), 187-191. doi: 10.5281/zenodo.7550705

12. Atayeva, F. (2023). TEACHING STUDENTS TO THE STAGES OF CLOTHING SKETCHING. *Science and innovation*, 2(B1), 187-191.

13. Atayeva Farangiz Allaberganovna. (2022). IMPROVEMENT OF THE DESIGN OF WORKING BODIES OF MODERN PRESSES TO INCREASE SHAPE-SAVING CHARACTERISTICS DURING MOISTURE-HEAT TREATMENT OF CLOTHES. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7050207>

14. Allaberganovna, A. F. . (2023). Pedagogical Approach in Explaining the Steps of Drawing Clothing Sketches to Students. *Best Journal of Innovation in Science, Research and Development*, 2(2), 69–73. Retrieved from <http://www.bjisrd.com/index.php/bjisrd/article/view/57>